

Nr 19.

Ankom till riksdagens kansli den 5 juni 1918 kl. 8 f. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av proportionellt valsätt vid alla val, som förrättas av kommunalstyrelse i stad, landsting och kommunalfullmäktige.

Närvarande: herrar Mannheimer, Larsson i Västerås, Clason, Bellinder, K. J. Ekman, von Mentzer, Olof Olsson, von Zweigbergk, Boberg*, Johan Carlsson*, Gullberg*, Janson i Kungsör, Hallén, Jansson i Edsbäcken, Sterne, von Sneidern, Magnusson i Kalmar, Olsson i Broberg, Sundberg* och Norman.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 44, av herr *Leander* hemställer motionären, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i syfte, att i förordningarna om kommunalstyrelse i stad, om landsting och om kommunalfullmäktige bestämmelser införas därom, att alla val, där två eller flere personer skola utses, måtte ske proportionellt.

Till stöd för sin hemställan har motionären anfört följande:

Motionen.

»I förordningen om kommunalstyrelse i stad föreskrives i § 36, att väckt förslag icke må företagas till avgörande utan att dessförinnan ha varit överlämnat för utredning till stadens drätselkammare eller annan av stadskommunen tillsatt styrelse eller ock till särskilt för sådan beredning utsedda personer. Tillika stadgas, att där två eller flera personer skola för dylik beredning utses, skall valet ske proportionellt, därest sådant äskas av visst uppgivet antal inom de väljande. Även beträffande drätselkammarens ledamöter är i § 56 bestämt, att de skola väljas i enlighet med den proportionella metoden.

Vad sedan angår landstingsförordningen, föreskriver likaledes den i § 31 ifråga om val av förvaltningsutskottets ledamöter, att detta skall ske proportionellt, samt i § 38, att ärenden, som äro av beskaffenhet, att de fordra en föregående beredning, skola för dylik överlämnas till särskilt utsedda personer, som skola väljas på ovan angivet sätt.

På grund av dessa stadganden är det sålunda tydligt, att alla de utskott och beredningar, som av stadsfullmäktige eller landsting tillsätts, skola utses enligt den proportionella metoden. Detta måste också anses såsom fullt riktigt, då nämnda korporationer själva väljas enligt denna metod. I konsekvens därmed borde alla de olika styrelser och nämnder, som stadsfullmäktige eller landsting äga att utse, väljas proportionellt. Så är likväl icke förhållandet, utan försiggår, som bekant, valen till dessa enligt majoritetsprincipen. Där besvär anförts över, att stadsfullmäktige vägrat att på framställt yrkande förrätta val t. ex. till folkskolestyrelse proportionellt, ha besvären förklarats icke leda till någon åtgärd, enär föreskrifter i sådant hänseende saknats i gällande förordning.

Uppenbarligen kan på detta sätt ett majoritetsparti inom de korporationer, varom här är fråga, utestänga alla medlemmar av minoritetspartiet från ledamotskap i respektive styrelser och nämnder. Sådant väcker strid och förbittring, som icke gagnar det kommunala livet eller samarbetet. Om man också icke hyser någon överdriven beundran för proportionalismen i allmänhet, måste man dock vidgå, att har den blivit införd för urväljarnes del, bör densamma i full utsträckning tillämpas inom de valda församlingarna själva, där dessa ha att utse funktionärer för olika uppdrag, såsom fattigvårdsstyrelse, hälsovårdsnämnd, lasarett-direktion m. fl. Ty skall inom dessa församlingar, som räkna medlemmar av de olika partierna, endast ett parti äga tillfälle och möjlighet att vid förekommande val besätta alla platserna, bortelimineras proportionalismens idé, som ju åsyftar att bevaka även minoritetens rätt och bästa. Vilar den på partibildning såsom sin grund, bör metoden användas utefter hela linjen. Annars blir det ingen full rättvisa.

Vad som ovan sagts om valen inom stadsfullmäktige och landsting, gäller i tillämpliga delar även i fråga om valen inom kommunalfullmäktigeinstitutionen.

Enär det möter svårigheter för en enskild motionär att föreslå de förändringar i gällande kommunallagar, vilka erfordras för den proportionella valmetodens tillämpning vid samtliga val, som ovannämnda korporationer äga att förrätta, finner jag det nödigt, att frågan hänskjutes till Kungl. Maj:t för utredning och förslag i angivet syfte.»

De i motionen omförmälda stadgandena angående proportionellt valsätts tillämpning vid vissa inom kommunala representationer förekommande val infördes i kommunalförfattningarna 1913 med anledning av en kunglig proposition i ämnet, vilken i sin tur föranleddes av en av riksdagen 1911 avlåten skrivelse med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning framlägga förslag om införande av proportionellt valsätt vid val till sådana hos stadsfullmäktige och landsting förekommande utskott och nämnder, vilkas egentliga uppgift vore att förbereda de hos nämnda korporationer förekommande ärenden. Vid ärendets behandling i riksdagen gjordes från flera håll gällande, att den begränsning med avseende på metodens tillämplighet, som av Kungl. Maj:t i överensstämmelse med riksdagens sålunda uttalade mening föreslogs, icke vore tillräddig, och att metoden därför även borde tillämpas vid tillsättande av andra styrelser och delegationer än dem, som ägde företrädesvis beredande karaktär. Konstitutionsutskottet medgav även, att gränsen mellan förberedande delegationer och andra understundom kunde bliva svår att uppdraga, och att skäl kunde anföras för en vidsträckt användning av den proportionella valmetoden. Utskottet stannade dock, med hänvisning till riksdagens ståndpunkt år 1911, vid att tillstyrka den proportionella metodens införande endast för de av Kungl. Maj:t föreslagna fallen.

I herr Leanders motion återupptages tanken på en mera vidsträckt tillämpning av den proportionella valmetoden inom kommunala representationer. Utskottet finner starka skäl tala för en sådan förändring. Även om åtskillnaden mellan förberedande delegationer och sådana, vilkas uppgift huvudsakligen är verkställande, må tillmätas en viss betydelse för frågan, i vad mån proportionellt valsätt bör tillämpas, kan det dock icke förnekas, att denna gräns i praktiken är synnerligen svår att uppdraga. Det torde för övrigt enligt utskottets mening icke kunna bestridas, att det för den kommunala verksamheten överhuvudtaget är till fördel, att olika meningsriktningar inom de kommunala representationerna bliva företrädda även i andra styrelser och delegationer än dem, vars uppgifter huvudsakligast bestå uti att förberedande behandla inkomna ärenden. Vid sådant förhållande har det synts utskottet riktigt, att — på sätt redan i en vid konstitutionsutskottets utlåtande 1913 fogad reservation påyrkades — det proportionella valsättet bliver tillämpligt vid alla inom kommunala representationer förekommande val av styrelser, revisorer och nämnder. De betänkligheter, som möjligen skulle kunna göras gällande mot denna utsträckning ur synpunkten av det ökade besvär, som därav skulle föranledas, kunna icke tillmätas näm-

värd betydelse. De ifrågasatta stadgandena, som givetvis böra erhålla den formen, att den proportionella metodens tillämpning bliver fakultativ enligt de principer, som gälla för de val inom kommunala representationer, för vilka den redan är föreskriven, komma nämligen, enligt vad redan nu vunnit erfarenhet bestyrker, att bliva av betydelse, även om de ej direkt tillämpas utan allenast framtvunga frivilliga överenskommelser i den riktning, som med dem avses.

Huru långt man i det av motionären berörda hänseendet kan gå och vilken avfattning de ifrågasatta nya bestämmelserna sålunda böra erhålla, lärer emellertid ej utan utredning kunna avgöras. Utskottet är för sin del ej övertygat om lämpligheten av att, på sätt i motionen föreslagits, utan varje inskränkning *alla* på kommunala representationer ankommande val inbegripas i dessa bestämmelser. Det måste nämligen ifrågasättas, huruvida icke vissa sådana val, såsom fallande helt och hållet utanför den i egentlig mening kommunala verksamhetens ram, böra undantagas. Dessutom bör särskild uppmärksamhet ägnas åt frågan om sådana val, beträffande vilka i andra författningar finnas speciella bestämmelser, som ej utan vidare låta förena sig med ett generellt stadgande i kommunalförfattningarna om tillämpning av den nu för val av drätselkammare m. fl. delegationer gällande metoden. Så t. ex. är i fråga om hyresnämnder och pensionsnämnder föreskrivet, att för varje ledamot en särskild suppleant skall utses, och i fråga om hyresnämnder och styrelser för arbetsförmedlingsanstalter, att vissa av de personer, som skola väljas, böra besitta särskilda kvalifikationer. På utredningen torde sålunda böra bero, vilken utsträckning stadgandet med hänsyn till nu anförda omständigheter bör erhålla, och vilka ändrade bestämmelser i andra författningar än kommunallagarna, som därav må kunna för-anledas.

Sedan utskottet i sitt utlåtande nr 18 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 290 tillstyrkt bestämmelser om proportionell valmetods tillämpning vid val av kommunalnämnd (vilket val alltid sker å kommunalstämma) ävensom av å kommunalstämma utsedda beredningar, finnes enligt utskottets mening intet att invända mot att denna metod kommer till användning även beträffande de val inom kommunen, som ankomma på kommunalfullmäktige.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av herr Leanders förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an-hålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, i vilken

utsträckning det må kunna föreskrivas, att på lands-
ting, stads- och kommunalfullmäktige ankommande
val, utöver vad därom redan är stadgat, skola ske
proportionellt, därest sådant av visst antal väljande
äskas, ävensom för riksdagen framlägga de förslag,
som av utredningen må kunna föranledas.

Stockholm den 4 juni 1918.

På konstitutionsutskottets vägnar:

OTTO MANNHEIMER.

Reservation

av herrar *Clason, Bellinder, K. J. Ekman, von Mentzer, Boberg* och
Johan Carlsson, som icke funnit skäl tillstyrka skrivelse om utsträckning
av det proportionella valsättet även till icke beredande nämnder och
styrelser.
